

גליון תתקכג + עדש"ק פרשת קדושים

• שנת העשרים •

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

כרת בלא התראה – מנלן?

הדרך למס' סנהדרין

ממה הנפש הבהמית נרעדת?

עיקר החיות והלחט – בעשיית טוב!

אור
החסידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

עיקר החיות והלהט – בעשיית טוב

להיות 'גבאי צדקה' או 'שוטר ב'ד'?

יש כאלו שמצד תכונות נפשם יש להם חיות ולהט יותר בענין דעשיית טוב, ויש כאלו שמצד תכונות נפשם יש להם חיות ולהט יותר בענין דסור מרע, שמירת הלא-תעשה.

ולדוגמא: יש אנשים שמטבעם הם שמחים, והם להוטים יותר אחר "עשה טוב"; ויש אנשים שיש להם טבע של מרה-שחורה, והם להוטים יותר אחר "סור מרע".

ומזה נמשך גם בפשטות בנוגע לחיפוש משרה - שפלוני מחפש משרה של "גבאי-צדקה", לחלק צדקה לעניים או גמילות-חסדים גם לעשירים, ופלוני מחפש משרה של "שוטר בית דין", למלא את הפסק-דין של בית דין ליתן מלקות, או שאר העונשים שפוסק בית דין בישראל על פי תורה; והרי החיוב לדון בדיני עונשין הוא גם ענין בתורה, כמו ענין הצדקה, ואף על פי כן, יש כאלו שמצד תכונות נפשם חפצים הם ב"עשה טוב" ולהקל, ויש כאלו שמצד תכונות נפשם חפצים הם ב"סור מרע" ולהחמיר. - שניהם מקיימים את כל המצוות, אלא החילוק הוא במה הוא עיקר החיות שלהם, ואצל כל אחד הרי זה בגלל רצונו לקיים המצוה שבדבר.

'אהבת ישראל' היא מצות עשה כמו 'הוכח תוכיח'...

...[ישנם כאלו ש]עיקר ההתעניינות, החיות והלהט [שלהם] הוא - כיצד להזהיר ולשמור יהודי ממדה בלתי-רצויה,

ואכן, "הוכח תוכיח את עמיתך" (פרשתנו יט, יז) - וכפי שמביא אדמו"ר הזקן בסוף אגה"ק (קסב, ב): "אפילו מאה פעמים" (ב"מ לא, א. וראה סמ"ג עשה יא) - הרי זו מצות עשה מן התורה;

אבל, יש כאלו שעיקר החיות והלהט שלהם הוא בדברי רבינו הזקן בפרק "לב" בתניא בנוגע לקיום מצות אהבת ישראל, ובאופן שגם אם לא יצליח [על ידי זה לקרבה לתורה ועבודת ה'] כו', "לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים" - שזוהי מצות עשה: "ואהבת לרעך כמוך", כמו "הוכח תוכיח את עמיתך".

להגביר את קו הימין והחסד!

וכיון שב' ענינים הנ"ל, אף ששניהם בקדושה, הרי הם הפכיים זה מזה - צריך לעשות שלום ביניהם, כשם שהקב"ה "עושה שלום במרומיו", בין מלאך של מים ושלג למלאך של אש, גבורה ודין.

ואופן עשיית השלום ביניהם הוא - על ידי קו האמצעי שהוא נוטה לקו הימין (כלשון הזהר (ראה אג"ק אדמו"ר מוהר"ש ח"א ע' עב ואילך. ושי"ג), היינו, שגוברת ומכרעת הנטי' שעיקר החיות והלהט יהי ב"עשה טוב", להקל ולהטיב,

שאז - כלשון התניא - "לא הפסיד": כאשר עוסק ב"הוכח תוכיח", הנה אם יש בזה ענין בלתי-רצוי, נמצא, שגם עינוי ליהודי ("געמאָטערט אַ אידן"); אבל כאשר עוסק ב"ואהבת לרעך כמוך", הרי גם אם לא יצליח למלא את תכלית הכוונה בזה, "לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים".

פתיחה

בעזה"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'לקראת שבת' (גיליון תתקכג) היו"ל לפרשת קדושים, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"לה נבנ"מ וז"צ.

מדור "מקרא אני דורש" שבפתח הקובץ עוסק בביאור גדר חיוב כרת, חיוב מיתה, וחיוב קרבן חטאת לשוגג, ויחקור אם חיוב כרת הוא "ממלא מקום" לעונש מיתה, או ענין בפני עצמו, וכן הטעם לזה שהרחיק הכתוב בין עונשי מיתה וכרת באוב וידעוני, ויבאר גם איך לומדים דין החטאת מכתוב המדבר אודות חיוב מיתה.

מדור "יינה ש" תורה" עוסק בעבודה הרוחנית שבמצוות מידות ומשקלות, שהיא יסוד לקיום המצוות, ויבאר הטעם לזה שהכופר במצוות מידות נחשב ככופר בכל המצוות, ויבאר מהם תכונותיו של היצר הרע להתחיל להוריד את האדם, ואיך ניתן להינצל מפגיעתו הרעה של עמלק.

מדור "חידושי סוגיות" יפלפל בכוונת הקושיא והתירוצ' שבש"ס סוף סנהדרין "מאן רשעים גבוי", ויסיק דנרמז כאן החומר דגניבה דהוי פעולה נמשכת.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבאר ע"פ המבואר במקומות אחרים בחזרת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבירד הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בחוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן עניינים

מקרא אני דורש **כרת בלא הוראה – מנא לן?**

חיוב כרת - "ממלא מקום" לעונש מיתה, או ענין בפני עצמו? / מדוע הרחיק הכתוב בין עונשי מיתה וכרת באוב וידעוני? / איך לומדים דין החטאת מכתוב המדבר אודות חיוב מיתה? / ביאור גדר חיוב כרת, חיוב מיתה, וחיוב קרבן חטאת לשוגג

(ע"פ לקושי שידות ח"ו עמ' 189 ואילך, הודת מנחם הכ"נ עמ' 285)

פנינים **עיונים וביאורים קצרים**

כאילו רברים אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים? (ע"פ אגרות קודש ח"ג עמ' 59)

סדר הלכות זרעים ברמב"ם (ע"פ לקושי שידות ח"ו עמ' 225 ואילך)

יינה של תורה **מידות ומשקלות – יסוד לקיום המצוות**

מדוע הכופר במצוות מידות נחשב ככופר בכל המצוות? / כיצד שייך שבנו של הקב"ה יפול בחטא? / מהם תכונותיו של היצר הרע להתחיל להוריד את האדם? / ואיך ניתן להינצל מפגיעתו הרעה של עמלק? העבודה הרוחנית שבמצוות מידות ומשקלות

(ע"פ לקושי שידות ח"ו עמ' 149 ואילך)

פנינים **דרוש ואגדה**

"לראות במיתתו" – ראו' ש"אתה יכול להציל" (ע"פ לקושי שידות ח"ב עמ' 125 ואילך)

הדרך להבאת הנאולה (ע"פ לקושי שידות ח"א עמ' 256 ואילך)

חידושי סוגיות **הרצן למס' סנהדרין**

יפלפל בכוונת הקושיא והתירוצ' שבש"ס "מאן רשעים גבוי", ויסיק דנרמז כאן החומר דגניבה דהוי פעולה נמשכת

(ע"פ לקושי שידות ח"ו עמ' 206 ואילך)

תורת חיים **טענות – שלא במקומן**

דרכי החסידות **ממה הנפש הבהמית נרעד?**

שיחות קודש **עיקר החיות והלהט – בעשיית טוב**

צוות העריכה וההגהה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר סב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות והארות:

טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com

כרת בלא התראה – מנא לן?

חייב כרת – "ממלא מקום" לעונש מיתה, או ענין בפני עצמו? / מדוע הרחיק הכתוב בין עונשי מיתה וכתר באוב וידעוני? / איך לומדים דין החטאת מכתוב המדבר אודות חייב מיתה? / ביאור גדר חייב כרת, חייב מיתה, וחייב קרבן חטאת לשונג

בסיום פרשת קדושים באים כמה ענינים של חיובי כרת על איסורים שונים (רחמנא ליצלן). וסיום הפרשה ממש – הפסוק האחרון – הוא (לא בחיוב כרת, אלא) דוקא במיתת בית דין: "ואיש או אשה כי יהי בהם אוב או ידעוני, מות יומתו, באבן ירגמו אותם דמיהם בם".

אמנם כד דייקת שפיר בפירוש פסוק זה, נמצא שאף שבפסוק מדובר על מיתת בית דין, הרי דוקא הוא המלמד אותנו חידוש בגדר חייב כרת, ויש ממנו נפק"מ גם לענין חטאת.

ביאור הענין:

בכמה עבירות מצינו בכתוב את שני העונשים: גם מיתת בית דין וגם חיוב כרת – וכמו באוב וידעוני, שבפסוק האחרון שבסדרה נאמר בו "מות יומתו" (כנ"ל), אך לפני כן (פרשתנו כ, ו) נאמר בו עונש כרת: "והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים לזנות אחריהם ונתתי את פני בנפש ההיא והכרתי אותו מקרב עמו".

וכשלומדים את דברי הכתוב לפי פשוטם, יש לחקור בענינו של חיוב כרת זה:

אפשר ללמוד, שכרת זה בא כ"ממלא מקום" לעונש המיתה. כלומר: מדובר על אותה פעולה ממש, ואף היתה התראה – שהזהירו את האדם מפני העבירה ובכל זאת העז פניו וחטא, ולכן בעצם הרי הוא חייב מיתת בית דין; אלא שבמקרה שבית דין לא קיימו את העונש ולא המיתוהו מאיזה טעם שיהי' – אזי מן השמים מענישים אותו בכרת.

ולפי אופן זה, מי שעבר על העבירה בלא התראה ואינו חייב במיתת בית דין, אינו מחוייב גם בעונש כרת, כי כל ענין הכרת הוא במקום שיש חיוב מיתת בית דין;

לקראת שבת

וביאורו: למשל, עני ובזוי ודל ושפל אנשים נכנס אל עשיר גדול ובעל צדקה וגמילות חסדים ומעז כלפיו בכמה זלזולים, זורקים אותו דרך כל המדריגות, הרי למרות שאין עז פנים זה מתפעל מכך, אך בינתיים זרקו אותו למטה.

כך ביצר הרע, אחרי שהנפש הבהמית ששרשה משמרי האופנים, כשמתבוננת בשרשה, הלא הם המלאכים למעלה, איך שאומרים 'קדוש' ו'ברוך' 'ברעש גדול', היא נרעדת וניזוזה ממקומה. הרי במילא פועל הדבר גם הכאה ודחיפה ביצר הרע, הנה לאחר מכן, אחרי התפלה, הוא כבר לא שייך לגנוב כעך מהעגלה.

שינה יהודית

צריכה להיות תפלה ו'לפני התפלה', אך בתחילה מן ההכרח שתהיה שינה יהודית, שינה יהודית משמעה שנרדמים לא מ"המפיל". אכן, צריכים לומר ברכת המפיל, אך לאחר מכן . . להירדם צריכים ממחשבה בתורה, מפרק תניא, משנה משניות, פסוק תהלים או פסוק חומש.

– שמעתי מגדולים ששירת האזינו צריך יהודי לדעת בעל פה. אילו ידעו אנשי עסקים על שפע הברכה הגדולה בעסקיהם ששירת האזינו בעל פה יכולה לפעול, היו זהירים בכך הרבה יותר –

צריכים להירדם מהמחשבות בדברי תורה ואז השינה היא שינה יהודית.

(תרגום מספר השיחות ה'תש"א עמ' 55-57 – ספר השיחות ה'תש"א המתורגם ללה"ק עמ' מו)

המדרש כדפוס
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנג
נפ"ק כ"ז תשרי ה'תשפ"א
תנצ"ח

לקראת שבת

אך אפשר ללמוד באופן אחר, שחיוב הכרת יש בו ענין בפני עצמו, והוא חל גם במקום שחיוב המיתה לא חל מעיקרא. והיינו, שגם מי שחטא בלי התראה, אף שאין עזרתו גדולה כ"כ (שהרי לא התרו בו בשעת מעשה) ופשוט שאין הוא מחוייב במיתה, מכל מקום כיון שחטא במזיד – נענש בכרת.

[מי שחטא בשוגג – אי אפשר לומר שיתחייב בכרת, שהרי כבר מצינו בו (כפ' ויקרא ד, ב) שהוא חייב להביא קרבן חטאת; אך מי שחטא במזיד, גם אם אין זדונו גדול כל כך כיון שלא התרו בו בשעת העבירה – אפשר לומר שיתחייב בכרת].

ובכן, ההכרעה בשאלה זו נלמדת היא מפסוק דידן:

מהפסוק כאן למדים כאופן הב', שעונש כרת אינו רק כ"ממלא מקום" לענין המיתה, אלא הוא ענין בפני עצמו – הוא חל גם במקרה שחטא בלי התראה ובמילא לא חל עליו חיוב מיתה כלל.

וכמפורש הדבר בפירוש רש"י על אתר, שהביא את סתירת הכתובים בענין עונש אוב וידעוני: "כאן נאמר בהם מיתה, ולמעלה כרת: עדים והתראה – בסקילה, מזיד בלא התראה – בכרת, ושגגתם – חטאת; וכן בכל חייבי מיתות שנאמר בהם כרת".

ב. כיצד באמת מוכיח פסוק דידן שחיוב כרת הוא גם במקרה שבו לא חל החיוב דמיתה? יש לבאר, שהדבר מוכח ממקומו של הפסוק [הובאה כאן רק נקודת הענין, ויש בזה עוד אריכות שאכ"מ]:

אם כל חיוב הכרת הי' כ"ממלא מקום" לחיוב המיתה – הי' הכתוב צריך לסמוך את שני הפסוקים עם שני העונשים שבאוב וידעוני (מיתה וכת), ואז היינו מבינים שענין הכרת (אינו ענין נפרד, אלא) הוא המשך והסתעפות של חיוב המיתה (וכאופן הא' הנ"ל ס"א);

[וכשם שמצינו בהאי פרשה גופא בעונש הנותן מזרעו למולך, שכתבה התורה שני העונשים שבו – עונש כרת ועונש מיתה – בחדא מחתא (כ, ב-ה)].

אמנם הכתוב הרי מפריד בין הדברים: בתחילה נאמר עונש כרת באוב וידעוני, ואח"כ באים עבירות אחרות ועונשים שונים כו', ולאחר מכן באה אזהרה כללית על קיום המצוות בארץ הקודש וכו', ורק בפסוק האחרון ממש "נזכר" הכתוב לכתוב את עונש המיתה (באותם אוב וידעוני עצמם)!

על כרחך, שבזה נתכוון הכתוב להשיענו את ה"מרחק" שבין שני עונשים אלו, שהם חלים במקרים שונים (וכאופן הב' הנ"ל): הפסוק המדבר במיתה חל רק במקרה שהחטא נעשה מתוך עזות ולאחר התראה, ואילו הפסוק המדבר בכרת חל גם על מי שעזותו פחותה וחטא בלי שהתרו בו.

ונמצא, איפוא, כי הפסוק כאן המדבר על מיתה – הוא המלמדנו (בזה שהוצב דוקא בסיום הפרשה, ב"מרחק" מהפסוק המדבר על הכרת) את גדר עונש הכרת שחל גם במקרה

ממה הנפש הבהמית נרעדת?

ישנה אימרה חסידית עתיקה, שחסידים היו חוזרים עליה בהתוועדויות: "הוליע קבצן", וביאורו למשל עני ובוז ודל ושפל אנשים נכנס אל עשיר גדול ובעל צדקה ונמילות חסדים ומעז כלפיו בכמה ולזולים, זורקים אותו דרך כל המדריעות, הרי למרות שאין עז פנים זה מתפעל מכך, אך בינתיים זרקו אותו למטה

"יש לכל הפחות בפני מי להתבייש"...

החסיד ר' הלל [מפאריטש] היה נוסע בערים ובעיירות ומעורר חזק להתפלל באריכות. אימרה של ר' הלל היתה משפיעה רבות, והחלו להתפלל, אברכים ובעלי בתים פשוטים, חנוונים ובעלי מלאכות, בבית המדרש נהיה אור.

כעבור שנים, כאשר ר' הלל בא שוב לאותו מקום ונכנס אליו אחד שהתעוררות של ר' הלל פעלה עליו, ושאל:

"נו, ומה אם אני כבר מתפלל באריכות, כאשר על 'אחרי התפלה' אין זה פועל"...

אמר לו ר' הלל: "לא, זה כן פועל, יש לכל הפחות בפני מי להתבייש"...

ממה הנפש הבהמית נרעדת?

ענין התפלה הוא הרי כשהוא אומר ברוך שאמר והיה העולם, הוא מתבונן בענין שבאמירה אחת נבראו כל העולמות, ולאחר מכן הוא אומר "לך ה' הגדולה" והוא אכן חש בכך, לאחר מכן ברכות קריאת שמע איך המלאכים אומרים 'ברוך' ברעש גדול, פועל הדבר במילא על הנפש הבהמית, ששרשה הוא הרי משמרי האופנים, והנפש הבהמית נרעדת, במילא פועל הדבר גם הכאה ושברון ביצר הרע, שהוא הרי למטה מהנפש הבהמית, שכן בנפש הבהמית יש גם כן שכל ואילו היצר הרע אינו שייך לשכל והוא בעצם ציור רע, עז פנים.

ישנה אימרה חסידית עתיקה, שחסידים היו חוזרים עליה בהתוועדויות: "הוליע קבצן",

שבו לא היתה התראה.

ג. ולפי דרכנו יומתק חידוש גדול שמצינו בענין זה:

מצינו שקו"ט במי שחטא בשוגג גם באוב וגם בידעוני – האם צריך להביא שתי חטאות על שני המעשים, או שדי לו בחטאת אחת? ולפי דעת ריש לקיש (סנהדרין סה, א) חייב הוא שתי חטאות, והוא מוכיח מהפסוק דידן, שנאמר בו "איש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני" – שמדובר בשני איסורים נפרדים ולכן חייבים חטאת על כל אחד בפ"ע.

ולכאורה הדבר קשה:

הרי בהפסוק המדבר על חיוב כרת באוב וידעוני (הנ"ל) נאמר "והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים" – בוא"ו החיבור, וגם בהלאו נאמר (פרשתנו יט, לא) "אל תפנו אל האובות ואל הידעונים" – בוא"ו החיבור; אם כן, בוודאי שגם לענין החטאת היינו צריכים לחבר ביניהם, שהרי חיוב החטאת שייך הוא להלאו ולחיוב הכרת (כי "כל דבר שזדונו כרת שגגתו חטאת")! מה טעם איפוא נלמד לחלק בין החטאות – דוקא מכח הפסוק המדבר על מיתה (שאינה שייכת כלל להחטאת)?

אך עפה"ל יתבאר, שבאמת פסוק זה (אף שמדבר הוא בעונש המיתה, הרי) שייך הוא ביותר לחיוב הכרת, ודוקא ממנו למדים את גדר החיוב דכרת שהוא ענין בפני עצמו; ושפיר שייך ללמוד מהחלוקה שבפסוק זה – "אוב או ידעוני" – גם לענין קרבן חטאת התלוי בחיוב הכרת.

הזאת חיים

מכתבי עצה והדרכה בעבודת השי"ת בחיי היום יום

טענות – שלא במקומן

אל מי להפנות טענות?

...ועיקר העיקרים שאין כדאי לבלות הזמן בטענות על אחרים כיון ששתי ספיקות בדבר: א) אם צודק בטענותיו. ב) אם גם צודק הוא אם יצליח בזה, כי הבחירה ביד השני שלא לשמוע בקולו.

משא"כ אם יתן זמן זה על הטענות לעצמו לשפר מצבו הוא, הרי ספיקות הנ"ל מבוטלים כי, א) הרשות והיכולת נתונה לכאו"א לעשות חשבון צדק בנפשו ובמילא הרי יהיו הטענות צודקות, ב) ע"פ המבואר בתניא ונפסק ג"כ ברמב"ם הרשות והיכולת ביד כאו"א למשול על עצמו ולציית...

(אגרות קודש ח"י עמ' קלח)

בקדושה – לאט לאט וביגיעה

ומה שכותב במכתבו ומרעיש בענין קבלת מענה על כמה וכמה מעניניו, הנה כבר כתבתי בארוכה בכגון דא לחבירו . . ומהנכון שימסור הנ"ל לו עכ"פ תוכן מכתבי, והנקודה היא, אשר העבודה בקדושה היא לאט לאט וביגיעה.

ובמילא אין לתבוע מהשי"ת אשר עמהם יהי' נס, ולפתע פתאום בלא יגיעה מתאימה יהפך מן הקצה אל הקצה, ולאידך גיסא מובטחים הם על פי פסק דין תורתנו הקדושה יגעת ומצאת, ובפרט שזיכם השי"ת ולומדים הם תורת דא"ח היא תורת החסידות, ואף שלא בשקידה ומסירה מתאימה, אבל עכ"פ אפילו מעט אור דוחה הרבה חשך, ולא צריכים לעשות רעש וצריכים לשמור הבריות בגשמיות, וכפסק הרמב"ם היות הגוף בריא מדרכי השם הוא, ולאט לאט להתקרב לעבודתו ית', ולא להתפעל מה שהתעוררות היא רק לרגע ואחר כך הולכת ועוברת, כי לזה יש עצה פשוטה והוא השקידה בלימוד התורה בכלל והשקידה בלימוד תורת החסידות בפרט, שהיא המביאה לאהבתו וליראתו ית'.

מובן מאליו אשר כל זה צריך להיות מבלי שיהרסו סדרי הישיבה בה נמצאים, אלא יסדרו זה אחרי ההתייעצות עם המשפיע שלהם...

(אגרות קודש ח"י עמ' עט)

באילו דברים אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים?

קדושים תהיו

היו פרושים מן העריות
(יט, ב, רש"י)

איתא בגמ': "ר' צדוק תבעתי" ההיא מטרוניתא, אמר לה חלש לי ליכאי ולא מצינא, איכא מידי למיכל, אמרה לי איכא דבר טמא, אמר לה מאי נפקא מינה דעביד הא אכול הא. שגרא תנורא (אותה הארמית הסיקה את התנור לצלות דבר הטמא שם, ואשה גדולה היתה שאין יכול להפטר ממנה ומסור בידה להורגו. רש"י), קא מנחת לי. סליק ויתיב בגוי'. אמרה לי מאי האי, אמר לה דעביד הא נפיל בהא. אמרה לי אי ידעי כולי האי לא צערתיך" (קידושין מ, א).

והנה, על דברי הגמ' האלו פירש רש"י "אמר מאי נפקא מינה - דהא מילתא דלא נזדמן לי אלא מאכל טמא, יש לי ללמוד מכאן, דעביד האי, הוועל ארמית, ראוי למאכל טמא".

ורואים מדברי רש"י ש"דעביד הא אכול הא" לא אמר ר"צ להמטרוניתא, אלא אמר זה לעצמו, ולא גריס "אמר לה" (וראה פירוש הר"ף על העין יעקב כאן).

ויש לדייק, למה הוציא רש"י כוונת הגמ' מפשוטו שר"צ אמר שהוועל ארמית אוכל גם מאכלים טמאים, ופירש שהוועל ארמית "ראוי למאכל טמא"?

ויש לבאר עומק כוונת פירוש רש"י, דהוקשה לו איך יתכן לומר שהוועל ארמית יאכל דבר טמא, הרי מאכל טמא הוא לאו מפורש מן התורה ובמלקות, וזנות דארמית אינו אלא במכת מרדות דרבנן?

ולכן פירש רש"י שר"צ אמר כן לעצמו, והי' בזה למוד גדול, דהנה, ידועים דברי התוס' (גיטין ז, רע"א ובכ"מ), דהא דאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, היינו רק במידי דאכילה.

והנה, כאשר נזדמן לר' צדוק האונס הא' (הוועל ארמית), הי' מקום לומר שמכיון שאינו מידי

דאכילה אין כאן הכלל שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, ועלול הוא להיכשל. אבל כשראה ר' צדוק שעיי"ז יוכרח לאכול דבר טמא, שבזה "אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים", הבין שגם הוועל ארמית הוא בכלל זה, ואם ינצל מאיסור אכילת דבר טמא ינצל גם מאיסור הוועל ארמית.

וזהו שאמר ר' צדוק "יש לי ללמוד מכאן דעביד האי, הוועל ארמית, ראוי למאכל טמא", היינו שממאורע זה למד ר' צדוק ששניהם נכללים בסוג הדברים שאין הקב"ה מביא בהם תקלה לצדיקים. וזהו "הוועל ארמית ראוי למאכל טמא", דמי שנכשל באיסור הוועל ארמית ראוי לו להיכשל גם במידי דאכילה, ומי שאינו נכשל במידי דאכילה, גם באיסור הוועל ארמית לא ייכשל. ואם ר"צ לא יכשל יבין מזה ג"כ מדריגתו מה היא, אם הוא נכלל בכלל שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים.

סדר הלכות זרעים ברמב"ם

לא תכלה פאת שדך ג'. שדך לא תזרע כלאים
(יט, ט, יט)

הרמב"ם בפירוש המשניות (הקדמה ד"ה והחלק השני) מפרש את סדר המסכתות פאה וכלאים, וכותב שהוא על פי סדר המצוות בפרשתנו.

והקשה הרדב"ז (ריש הל' כלאים), שלפי זה יש לתמוה על הרמב"ם עצמו, שבספרו משנה תורה שינה את סדר ההלכות מסדר המצוות בפרשה ומסדרם במשנה, וסידר הלכות כלאים לפני הלכות פאה.

ויש לבאר, שסדר ההלכות ברמב"ם הוא לפי זמן החיוב במצוות אלו: ראשית - הלכות כלאים, העוסקות בזריעת התבואה; לאחר מכן דיני פאה (ג' הפרקים הראשונים דהל' מתנות עניים), השייכות לזמן הקצירה; לאחר מכן מצוות שמתחייבים בהן רק בשעת המירוח - תרומות, מעשרות וביכורים וכו'; ורק לבסוף באות הלכות שמיטה ויובל, שאינן חלות אלא לאחר שש שנות עבודת האדמה, או לאחר חמישים שנה.

הוי מצוה חיובית (ודלא כמש"כ המנ"ח מצוה שסד בדעת הרמב"ם, דהוי כמצוות גט וכיו"ב "שאינה מצוה לעשות או שלא לעשות, רק . . . דדיני המצוה אם יעשה כך יהי' כך הוי מצוה, ה"ג דהתורה אמרה אם יעשה תשובה יהי' על תואר [=באופן] כך להתוודות כו' ובכך תשובתו מקובלת . . . אבל אינו מבטל שום מצוה אם אינו עושה תשובה כו'", עיי"ש), כדמוכח להדיא בכותרת שנקט הרמב"ם להל' תשובה, שמנה למצוה וחיוב גמור "שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה" (וכבר הוכיח כן מל' הרמב"ם בקרית ספר להמבי"ט ריש הל' תשובה. ובאמת י"ל דגם החולקין אי נמנית למצוה כו' היינו רק לענין מנין המצוות, אבל בודאי יש להכיח מהש"ס ומכמה פסוקים, וכן מן הסברא, דמחוייב בתשובה לכו"ע כפשט המקראות בכל התנ"ך, ואכ"מ. ועיי"ע בזה בארוכה בלקו"ש חל"ח נשא א). וא"כ כשאנו עושה תשובה עובר בכל רגע ורגע על מ"ע (וכמבואר במנ"ח שם להדיא, דכן צריך לומר אי נקטינן דהוי מצוה חיובית).

וזהו חידוש הברייתא "רשע בא לעולם חרון בא לעולם", דכל זמן שהעובר עבירה עדיין נקרא "רשע" (והיינו עד שיעשה תשובה שאז יסתלק שם רשע ממנו, עיי' שבועות יב: וזבחים ז. ועיי"ע תניא פרק א, טורי אבן לר"ה כט.) - לעולם ישנו "חרון בעולם; ולא נזכרה בברייתא עבירה פרטית, והיינו משום שהכוונה היא לרשעות שבכל עבירה, דכל זמן שנמשך העדר קיום מצות התשובה, נמשך גם ה"חרון", באופן תמידי.

"תשלומין" (היינו די"ל דגבי הגברא האיסור נמשך גם אם החפצא כבר לא בעין כלל), נמצא בדומה לזה בעניננו, גבי גונב חרם בלא רשות, שגם בשעה שהחפצא דהחרם עבר מן העולם עדיין (כיון דליכא כאן "תשלומין" להפסיק המשך הפעולה) נמשכת אצל ה"גנבי" הרשעות דפעולת הגניבה, שהרי לא מצינו שהמשך הפעולה הוא רק עד לשריפת החרם (והשריפה תהא כמו "תשלומין" המפסיקים המשך הפעולה). ולהכי כל זמן שהרשעים בעולם, היינו שעדיין לא עשו תשובה על גניבת הע"ז, גם ה"חרון אף" דע"ז נמשך בעולם.

ועפ"ז י"ל גם ביאור ההוספה שבברייתא הבאה לאח"ז בסוגיין, וז"ל "ת"ר רשע בא לעולם חרון בא לעולם שנא' כו'", וחזינן דדייקו לנקוט "חרון" סתם ולא "חרון אף" (אף שדרך הבריות להאריך ולא לקצר), ולפנה"ל י"ל כי הברייתא באה לחדש גם גבי "רשע" סתם ולא בחטא ע"ז (דדוקא בע"ז נא' "חרון אף", כנ"ל), דאף בכל איסורי יש "חרון" בעולם כל זמן קיומו (ולא רק בע"ז דעלי' כבר אמרו דהמשך קיומה בעולם ממשיך "חרון אף" בעולם כנ"ל), והוא לפי שבכל איסורי תורה מצינו לומר קצת כעין גדר "פעולה נמשכת" הנ"ל. והוא לפי שכל העובר עבירה הרי חל עליו לאלתר מצוה וחיוב לעשות תשובה על העבירה, וכל זמן שאינו עושה תשובה, הרי (אף שאינו עובר על האיסור שעשה שוב ושוב, מ"מ) יש עשיית איסור תמידי בידו - מה שעובר בכל רגע על מצות התשובה (עיי' יומא פו. דכל שאינו עושה תשובה, אפי' במבטל מ"ע, אין מחילה וכפרה כו').

והרי כבר נתבאר במק"א בארוכה דיש להכריח דלש"י הרמב"ם ורבינו הזקן תשובה

הכבוד מרוב
לעילוי נשמת
מרת ציפורה נאמן בת גושן
נלבית ערב יום הדין
התשנ"ח
הנצחה

מידות ומשקלות – יסוד לקיום המצוות

מדוע הכופר במצוות מידות נחשב ככופר בכל המצוות? / כיצד שייך שבנו של הקב"ה ייפול בחטא? / מהם תכסיו של היצר הרע להתחיל להוריד את האדם? / ואיך ניתן להינצל מפגיעתו הרעה של עמלק?
העבודה הרוחנית שבמצוות מידות ומשקלות

בנוגע למידות שאדם מודד בהן את סחורתו וכיוצא בזה, מזהירה התורה בפרשתנו (יט, לה ואילך) שלא יעשה אותן במשקל חסר: "לא תעשו עוול במשפט, במדה, במשקל ובמסורה", והתורה ממשיכה ומצווה שהמידות צריכות להיות מוצדקות ומכוונות (שם, לו): "מאזני צדק, אבני צדק, איפת צדק והין צדק יהי לכם", והפסוק מסתיים בהזכרת יציאת מצרים: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים".

הציווי אודות הזהירות במידות ומשקלות הוא יסוד גדול במצוות התורה, וכתב הרמב"ם (הל' גניבה סוף פ"ז) שזהו הטעם לכך שציווי זה נחתם בהזכרת יציאת מצרים, משום שהמקיימו נחשב כמקיים את כל הציוויים, שניתנו מחמת יציאת מצרים, והכופר בו ככופר בכל המצוות. וזה לשונו:

"כל הכופר במצוות מדות – ככופר ביציאת מצרים שהיא תחילת הצווי, וכל המקבל עליו מצוות מדות – הרי זה מודה ביציאת מצרים שהיא גרמה לכל הצוויין".

ויש לתמוה:

במה נתייחדה מצוות מידות, ומה גודל חשיבותה על יתר המצוות, שהכופר בה הרי הוא ככופר ביסוד כל המצוות, והמקיימה מודה ביציאת מצרים שגרמה לכל הצוויין? (וראה במגיד משנה מה שכתב ע"ד הפשט, ובמקור הדברים נתבארו הדברים בארוכה ובתוספת מ"מ וצינונים. עיי"ש).

ויש לבאר תוכן מצוות מידות ומשקלות על דרך המוסר, ואזי יתברר כיצד מצווה זו היא עיקר ויסוד בעבודת האדם את קונו, והיא נוגעת לקיום כל התורה כולה.

לקראת שבת

יא

ובמילא איכא "חרון אף" בעולם. ועל דא משני ר' יוסף "גנבי", ר"ל דכוונת מתני' היא לרשעים ששייכותם לעניני ע"ז באה בדרך גניבה דייקא, ודוקא משום הכי שהדבר נעשה באופן של גניבה שייכא למימר בזה דקיומם בעולם הוי "חרון אף בעולם", אף אם כבר נתבער החרם ועבר מן העולם.

וטעם הדבר, דבזה רמז לחומר מיוחד שבאיסור גניבה (וגזילה), והוא במאי דהוי "פעולה נמשכת" (כלשון הגאון מרגצוב, כדלהלן), היינו כמו פעולה המתמשכת ונעשית שוב ושוב בכל רגע, דבכל עת שאין אדם משיב את הגניבה (והגזילה) קא עבר על "לא תגנובו" (ו"לא תגזול"). וכמ"ש הגאון מרגצוב (צפ"נ הל' תרומות בהשמות נב ג. השלמה ע' 63), דע"פ גדר זה דוקא יבואר היטב הא דמנה הרמב"ם בהל' סנהדרין פי"ח ה"ב הלאווין "לא תגזול" ו"לא תגנוב" בכלל "לאו שניתן לתשלומין" ולא בכלל "לאו שניתק לעשה", כי לאו הניתק לעשה (שהעשה "מנתק" ומתקן הלאו) היינו דוקא בלאו שבו אדם עובר על האיסור רק בשעת מעשה העבירה, וממילא מעצם הדבר שקבעה תורה עשה לנתק ולתקן בו את הלאו מוכרח שהתיקון חל למפרע על מעשה העבירה; משא"כ בגניבה וגזילה שהאדם עובר על הלאו כל זמן שלא שילם, היינו שבכל רגע מזמן הפעולה ואילך ה"ז כאילו הוא גונב וגוזל שוב ושוב, הרי כאשר משיב את הגניבה והגזילה אין זה אלא "לאו שניתן לתשלומין" בזהו, היינו שמכאן ולהבא לא יעבור (ונפסקת הפעולה הנמשכת) אבל אין הדבר מתקן את הלאו שבעבר.

וזהו שהדגיש רב יוסף כאן, דמאחר שגניבה היא פעולה נמשכת ובכל רגע עובר גנב על "לא תגנובו" כל זמן שלא שילם

ולהעיר דבמס' שמחות פ"ב סה"ט אכן מצאנו לשון "הגונב את המכס ואת החרם כו'", וכן אשכחן ל' גניבה במקרא גבי עכן שנטל מן החרם (יהושע ז, א), מ"מ ודאי אין הפי' בזה אלא שהביטוי גניבה שייכא גם על חרם, אבל סו"ס הו"ל לרב יוסף להדגיש מהות הענין כאן, שעיקרו לא הל' "גנבי" אלא הא דיש כאן נטילה מן החרם.

ונ"ל בהקדם דהנה לפי ביאור הנ"ל דקאי בנטילה מן החרם דעיר הנדחת מובן היטב הא דהודגש במתני' בל' "חרון אף בעולם" (משא"כ בברייתא דסוגיין לא נקטו כן, כמשי"ת), כי היא לשון המיוחדת לע"ז דוקא (כמ"ש הרמב"ם במו"נ ח"א פל"ו), ואמרי' דכל זמן שקיימת מציאות של ע"ז (דשלל החרם) קיים "חרון אף".

וא"כ נראה דמשנתנו שייכא להא דאיתא בספרי (ראה יד, יח) "כל זמן שע"ז בעולם חרון אף בעולם". אבל באמת חזינן כאן שינוי מהותי, דבמתני' דייקנן "כל זמן שהרשעים בעולם וכו'" וקאי בהגברא, דלא כל' הספרי "כל זמן שע"ז בעולם וכו'" (ועיי' בבאר שבע שעמד על שינוי זה), והיינו דמשמע בכוונת המשנה לחדש יתר על הספרי, דאפי' אי החפצא דהחרם (שהוא המציאות דע"ז) כבר לא יהי' בעולם עדיין יש "חרון אף" בקיומם של רשעים שעברו על חטא השייך לע"ז, שהוא איסור בפ"ע ד"ולא ידבק גו" (ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"ד ה"ז).

וי"ל דזו גופא היתה עומק הקושיא "מאן רשעים", דמקשינן איזה סוג הוא זה של רשעים שקיומם ממשיך בעולם ה"חרון אף" שהוא דבר האמור בע"ז דוקא, היינו דהש"ס מבקש למצוא רשעים שעצם קיומם בעולם (גם בלי שקיימת חפצא דע"ז בעולם) חשיב שיש כאן ע"ז הממשיכה להתקיים בעולם

הדרן למס' סנהדרין

יפ'ל'ל בכוונת הקשיא והתירין שבש"ס "מאן רשעים גנבי", ויסיק דנרמז כאן החומר דגניבה דהוי פ'עולה נמשכת

תנן בסוף סנהדרין "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, כל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם אבדו רשעים מן העולם נסתלק חרון אף מן העולם", ובגמ' "מאן רשעים, אמר רב יוסף גנבי". ונ"ל בדרך חידוש דנרמז כאן גדר חומר מיוחד באיסור גניבת ממון (המבואר בפרשתנו).

ובהקדים דלפום ריהטא יש לתמוה ביותר מאי קושיא "מאן רשעים", וכי לא מצאנו נזכר עד עתה במקרא ובש"ס (כולל כמ"פ במס' זו) התואר רשע, ולמה לא נפרש דהיינו שעבר על כל ל"ת שבתורה כמבואר במסכתין לעיל כז. גבי פסול עדות דרשע מדכתיב "אל תשת ירך עם רשע", ומאידך, מהיכא תיתי לחדש הא דאמר רב יוסף דהכא היינו דוקא גנבי ולא כל רשע שבתורה. ובאמת כבר עמדו מפרשים על הדברים (ראה יד רמ"ה, תו"ח, באר שבע ועוד) וביארו כוונת הקושיא דאחר שהמשנה קאי לעיל מיני' בעניני עיר הנדחת, ואף הובא הכתוב "ולא ידבק גו" דקאי בעיר נדחת, ומאידך אין לומר דכוונת המשנה "כל זמן שהרשעים בעולם" היינו אנשי עיר

הנדחת, דהא "ולא ידבק גו" נאמר לאחר שנתקיים כבר "הכה תכה את יושבי העיר" דלעיל מיני', היינו דמיירי כשאנשי העיר כבר אינם בעולם, ולהכי מקשי הש"ס "מאן רשעים" דהכא השייך לעיר הנדחת; ולפ"ז הא דמשני רב יוסף "גנבי" כוונתו לאלו שגנבו מן החרם דוקא, משלל עיר הנדחת, וזהו שלמדנו במתני' מהאי קרא ד"ולא ידבק גו" למען ישוב ה' מחרון אפו" – שכל זמן שקיימים בעולם הרשעים שנטלו מן החרם יש "חרון אף בעולם".

אולם עפ"ז צ"ע טובא אמאי נקט רב יוסף הלשון "גנבי", הא הרשעות דכאן אינה כלל החטא דגניבה (סתם), אלא איסור נטילה מחרם עיר הנדחת, וטפי הו"ל למנקט בל' דקאי בעיקרו של החטא המדובר כאן, כגון "הלוקחים מן החרם" או כעין ל' הכתוב "ידבק גו", וק"ל. ובאמת בגניבה מן החרם – איסורי הנאה מצאנו שקו"ט אי איכא בזה כלל ועיקר גדר איסור **גניבה** (עיי' כריתות כד. לענין שור הנסקל, ועיי"ע רשב"א ור"ן נדרים פה., שו"ע רבינו הזקן סי' תלה קו"א סק"ב).

כיצד מפתה היצר את האדם?

בנוגע לעניין החטאים בכללותו, יש לתמוה תמיהה גדולה:

כל איש ישראל הוא בנו של הקב"ה, כמו שנאמר "בנים אתם לה' אלקיכם" (ראה יד, א), ועוד נאמר "כי חלק ה' עמו" (האיינו לב, ט), ואם כן, היאך יכול יהודי ליפול רח"ל בחטא שהוא נגד רצון השי"ת, ולהזיק לקשר שבינו לבין אביו שבשמים?

והביאור בזה הוא, שהיצר אומן הוא במלאכתו, ותחילה אינו מפתה את היהודי למרוד בהקב"ה ח"ו, שכן הוא יודע שהיהודי בוודאי לא ישמע לו. מלאכתו של היצר נעשית בהדרגה, שלב אחר שלב, וכמארז"ל (שבת קה, ב) "כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה" וכו'. בתחילה מסית היצר את היהודי לשנות רק מעט, כמלא נימא בלבד, מציווי השי"ת, ואם האדם נכשל בכך, הרי הוא ממשיך ומפתהו לשנות עוד מעט מציווי השי"ת, עד שלבסוף מסירו מן הדרך לגמרי רח"ל.

והנה, מהלך מלאכת היצר ניכר היטב בחטא מידות ומשקלות:

מחד, האדם אינו גנב או גולן כי אם אדם ישר. הוא מחזיק ב"מידה" בכדי למדוד ולתת לקונה את המידה שמגיעה לו על פי דין. ולמרות זאת, הרי בה בשעה הוא מחסר ומנכה מעט מן המידה, ומדמה לעצמו שאינו נעשה רשע בכך שמשנה מעט, שהרי באופן כללי הוא מודד ונותן לפי המידה.

ועל דרך זה היא דרכו של היצר, מסכים הוא שיתנהג היהודי על פי ה"מידה" – בדרך התורה והמצוות ובמדידות והגבלות שנותן השולחן ערוך, שאילולא כן לא יישמע לו היהודי כלל, אלא שמסיתו לחשוב שמכיוון שבכללות הוא הולך בדרך התורה, אין זה משנה אם תהי' ה"מידה" חסרה מעט. הוא יכול לחסר עניין כל שהוא בדין מסוים או בהנהגה פלונית, והעיקר שבאופן כללי הוא מקפיד על ה"מידה" ושומר את התורה ומצוותי'.

אבל כאמור, זאת היא תחילת דרכו של היצר לפתות את האדם ולמשול בו, ואם כן, הרי על היהודי להילחם בכל תוקף שלא לשנות ה"מידה" אפילו כמלא נימא, ועליו להתעקש על קיום הלכות התורה בשלמות ללא כל שינוי וחיסרון.

"אבן ואבן" – מידה אחת לנזף ומידה אחרת לנשמה

לפעמים, אין היצר מפתה את האדם לשנות בקיום המצוות, והוא מסכים שתהא "מידה" זו בשלמות, "איפה שלימה וצדק", אלא שהוא מסיתו להחזיק "מידה חסרה" נוסף על המידה הכשרה: "אבן ואבן . . איפה ואיפה גדולה וקטנה" (תצא כה יג-יד).

וביאור העניין בעבודת ה':

עבודת ה' של האדם נחלקת לשני עניינים כלליים: א. עניינים השייכים לנשמתו ועבודתו הרוחנית, כמו לימוד התורה וקיום המצוות. ב. נוסף על אלו יהודי עובד את השי"ת גם בענייני הגוף וצרכיו הגשמיים, שגם בהם צריך לנהוג על פי הוראות התורה ופסקי השולחן ערוך.

ועל כך בא היצר וטוען, תינח בעניינים הרוחניים, בעבודת האדם השייכת לנשמתו, שם בוודאי צריכה ה"מידה" להיות שלמה, שלא ישנה אפילו כמלא נימא מהוראות התורה; אך בכל הנוגע להנהגת האדם עם גופו וצרכיו הפרטיים, שם מותר שתהא המידה חסרה במעט: רוב הנהגתו תהי' באופן המתאים לציווי התורה, אך מותר לו לשנות מעט את הנהגותיו באופן שיתאים לסביבתו,

ל"הנחות" העולם ולדרכי בני אדם.

ונמצא, שהיצר מסית את האדם להחזיק בשני סוגי אבנים: "אבן" שלמה וצדק בענייני העבודה הרוחניים, ו"אבן" ומידה חסרה בעבודת ה' הקשורה לצרכיו הגשמיים.

ועל כך ציוותה התורה "לא יהי' לך בכיסך אבן ואבן", על היהודי לעמוד בתוקף שלא לשנות כהוא זה מרצון השי"ת הן בענייני הרוחניים והן בעסקו בצרכי הגוף והפרנסה ושאר ענייניו הגשמיים, ובשניהם צריך לשמור על כל הוראה וציווי, בבחינת "איפה שלימה וצדק".

מדוע בא עמלק ביציאת מצרים דווקא?

והנה, אמרו חז"ל ש"על עוון זה (כשביל משקלות) בא עמלק", וזהו הטעם לכך ש"כתר פרשת משקלות, כתיב וזכור את אשר עשה לך עמלק" (הובא בתוד"ה ואימא קדושין לג, ב. וראה תנחומא תצא ח. פסיקתא דר"כ פר' זכור (ופסיקתא רבתי פר' מני אפרים). פרש"י תצא כה, יז).

ויש לבאר את השייכות בין עמלק לעוון משקלות:

ביאתו של עמלק הייתה "בדרך בצאתכם ממצרים" (תצא כה, יז), וזאת, משום שקליפת עמלק היא מתנגדת לכל ענייני התורה ומצוות, ועל כן בא עמלק ביציאת מצרים "שהיא גרמה לכל הצוויין" (כמובא לעיל מהרמב"ם).

עמלק מקרר את האדם ומטיל ספק בענייני אמונה, תורה ומצוות, וכמובא בשם מורנו הבעש"ט (כתר שם טוב (הוצאת קה"ת, תשנ"ט) בהוספות סק"ח. ובכ"מ) אשר "עמלק הוא בגימטריא ספק... שמטיל ספיקות באמונה בה". דבר זה מרומז גם במה שביאת עמלק הייתה קשורה לחטא של "נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין" (בשלח יז, ז), שהוא ספק רח"ל באמונה.

והיינו, שאין עמלק בא אל היהודי להילחם להדיא באמונתו בהשי"ת ולהכחיש לגמרי, אלא פוגם בוודאות ותמימות האמונה ומטיל בה ספיקות. ומשם, יורד היהודי מדחי אל דחי רח"ל, כמו שכתוב "ראשית גוים עמלק" (בלק כד, כ), שהראש וההתחלה לכל העניינים הרעים הוא החיסרון ה"קטן" באמונה, והספיקות שמטיל בה עמלק.

כיצד ניצלים מפגיעתו של עמלק?

ומעתה מובן היטב מדוע בא עמלק כעונש על חטא מידות ומשקלות דווקא, להיות שהעונש הוא מעין החטא ממנו:

עוון מידות הוא שאינו מחזיק ב"מידה" אחת ושווה בכל ענייני האדם כי אם "אבן ואבן". ישנם עניינים שבהם אינו מקפיד על שלמות המידה, ומרגיש שאין חיסרון בכך שמנכה כל שהוא מצוייני התורה.

וזהו גם עניין פגיעתו של עמלק רח"ל, שנלחם באמונה התמימה החדורה בכל ענייני האדם, ומטיל ספיקות ופגמים שלא תהי' האמונה תמימה ושלמה.

ורק כאשר זהיר האדם ב"מידותיו" ו"משקלותיו", שתהא עבודתו תמה ו"איפה שלימה וצדק" בכל ענייני עבודת ה' שלו, הן בעניינים רוחניים והן בעסקיו הגשמיים, הרי זה פתח ושער לקיום כל המצוות כולן, וכמובא לעיל מהרמב"ם ש"כל המקבל עליו מצות מדות – הרי זה מודה ביציאת מצרים, שהיא גרמה לכל הצוויין".

הדרך להבאת הגאולה

והתקדשתם והייתם קדשים

קדש עצמך במותר לך

(כ, ז. יבמות כ, א)

מבואר בתורת החסידות (ראה ספר המאמרים

תר"ס עמ' קנ"ג ואילך. ובכ"מ), שכדי להביא את הגאולה אין די בקיום התורה והמצוות ובהימנעות מדברים האסורים בלבד, אלא נדרשת גם עבודת "קדש עצמך במותר לך".

ויש לבאר השייכות בין עבודה זו לגאולה האמיתית והשלימה:

החידוש שיהי' בזמן הגאולה הוא, שאז יתגלה שכל העולם כולו אינו מציאות בפני עצמה, אלא הוא גילוי מציאותו של הקב"ה. בזמן הגלות – הטבע מעלים ומסתיר, ואפילו הניסים חלקם מלוכשים בטבע; אבל בזמן הגאולה תתגלה מציאות ה' בכל פרטי הבריאה.

ולכן, כדי להביא למציאות זו, צריכה גם עבודת האדם בזמן הגלות להיות באופן זה – שכל מציאותו וכל עניינו, גם הפרטיים והאמציים, הם חלק מעבודת ה' יתברך, על ידי שמקדש עצמו גם בדברים המותרים לו.

"לראות במיתתו" – ראי' ש"אתה יכול להצילו"

לא תעמוד על דם רעך

לראות במיתתו ואתה יכול להצילו

(יט, טז. רש"י)

יש לבאר ענין זה בדרך הרמז:

ידועים דברי מורנו הבעש"ט נ"ע (כתר שם טוב בהוספות סרכ"ג ואילך), שמכל דבר שיהודי רואה או שומע צריך הוא ללמוד הוראה בעבודת השי"ת, שהרי "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה" (שבת עז, ב), ו"לא בראו אלא לכבודו" (אבות ספ"ז), ואם כן גם כשהאדם רואה דבר מסויים, הרי זה כדי לנצל ראי' זו "לכבודו", דאם לא כן מדוע עשה הקב"ה שיראה או ישמע דבר זה.

וזהו מה שכתב רש"י "לראות במיתתו ואתה יכול להצילו", שמזה גופא שזימן לו הקב"ה "לראות במיתתו", הרי זו ראי' שבוודאי "אתה יכול להצילו", שאם לא כן, לאיזה צורך הראה לו הקב"ה דבר זה.

והוא הדבר בהצלה רוחנית, שאם בא לידיעתו של אדם שישנו אדם מישראל שצריך להצילו מ"מיתת" רוחנית, אין לו לומר "מי יאמר שדוקא עלי מוטל התפקיד להצילו", אלא מזה גופא שזימן לו הקב"ה "לראות במיתתו", הרי זה סימן והוראה ש"אתה יכול להצילו", ומוטל עליו החיוב "לא תעמוד על דם רעך", לעשות את כל התלוי בו כדי להצילו ממיתת רוחנית ר"ל.